

SHAKESPEARE'İN SONELERİ

Türkçesi:
Ali Günvar

   / otukennesriyat

YAYIN NU: 2256

EDEBÎ ESERLER: 1150

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-873-5

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Tuğrul Çolak

Düzeltili: Gökalp Baştımaz

Kapak Tasarımı: Ötügen

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Baskı: Levent Ofset Basım ve Ambalaj Sanayi AŞ
Fatih Cad. Karadağ Sok. Nu:13
Merter-İstanbul Güngören/İstanbul
Sertifika Nu: 45163

İstanbul-2025

Kitabın bütün yayın hakları Ötügen Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

William Shakespeare: 26 Nisan 1564'te Stratford-upon-Avon'da doğdu ve orada büyüdü. On sekiz yaşında, Anne Hathaway ile evlendi ve üç çocuğu oldu: Susanna, ikizler Hamnet ve Judith. 1585 ile 1592 arası, Londra'da bir aktör, yazar ve Lord Chamberlain's Men (sonraki adı King's Men) adında bir tiyatro şirketinin sahibi olarak başarılı bir kariyere başladı. 23 Nisan 1616'da ölmeden üç yıl önce 1613'te, kırk dokuz yaşındayken emekli olup Stratford'a döndüğü biliniyor. Shakespeare'in kişisel yaşamına dair bazı kayıtlar günümüze ulaşmıştır. Fiziksel görünüşü, cinsel yönelimi, dinî inançları ve başkaları tarafından yazılıp ona atfedilen eserler olup olmadığı hakkında önemli tahminler yürütülmüştür.

Shakespeare, bilinen eserlerinin çoğunu 1589 ile 1613 yılları arasında üretti. İlk oyunları çoğunlukla komedi ve tarihî oyunlardı, bu türlerle on altıncı yüzyıl sonunda kültür ve sanatın zirvesine yükseldi. Daha sonra 1608'e kadar trajedilere yöneldi, İngilizcenin en iyi ürünlerinden bazıları kabul edilen *Hamlet*, *Kral Lear*, *Othello* ve *Macbeth*'i bu dönemde yazdı. Son yıllarında, dram olarak da bilinen trajikomedilerini yazdı ve diğer oyun yazarlarıyla ortak işler yaptı.

Ali Günvar: 1953 yılında İzmir'de doğdu. İzmir St. Joseph Ortaokulu, İstanbul Robert Kolej ve İTÜ Mimarlık Fakültesini bitirdi (1978). Lisansüstü çalışmasını aynı okulda yaptı (1981). İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasını tamamladı.

Üç sayı süren *Üç Çiçek* dergisinin kurucularındandı (1983). 1986'da arkadaşlarıyla birlikte kurduğu Şiir Atı Yayıncılık'ta Şiir Atı kitaplarını yayınladı.

Şiir ve yazıları 1978'den itibaren *Birikim*, *Yazko Edebiyat*, *Gösteri*, *Oluşum*, *Poetika*, *Üç Çiçek*, *Şiir Atı*, *İmge / Ayrım*, *Sombahar*, *Bürde*, *Yedi İklim*, *Kitap Zamanı*, *Est et Non*, *Mühür*, *Kökşiir* gibi dergilerde yer aldı.

2007'den beri Yeditepe Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Eserleri

Şiir:

Çarpık Hüzünler Kantatı (1984)

Anthropomorphus (1987)

Eyzan (1997)

Nisyan/Rapsodi (2002)

Ricatlar Kitabı (2013)

Soneler (2021)

Deneme:

Doğru Yazılar (Est et Non 1999; Mühür 2016)

ÖN SÖZ

Bu çevirinin temel amacı *Shakespeare'in Soneleri*'ne (1609'da yayınlanan cildin orijinal başlığı *Shakespeare's Sonnets*) Türk okurlarının erişimini kolaylaştırmaktır. Shakespeare'den bugüne İngiliz dili ve o dilin şiirsel ifadelerinde oluşan pek çok değişiklik nedeniyle, günümüzde İngilizceye aşina Türk okuru bile bu şiirleri baştan sona okumaya cesaret edemeyebilir. Her ne kadar zaman zaman kafaları karışmış olsa da yaşadığı devirde Shakespeare izleyicilerinin bizim burada yaptığımız gibi ayrıntılı açıklamalara ihtiyaçları olmadığını düşünüyorum. Zira yaşadığı dönemde *Venüs ve Adonis* ve *Lucrece* gibi narratif şiirlerinin yeniden baskıları yapılmış ve bu şiirler toplumun Shakespeare'e entelektüel teveccühünü artırarak şöhretini sağlamış ve perçinlemiştir.

Lakin soneler ilk basımının ardından 1640 yılında, ikinci basıma kadar yeniden yayımlanmamıştır. Netice itibarıyla, sonraki tüm baskılar, on sekizinci yüzyılın son yıllarında, Edmond Malone'un çalışmalarıyla başlayan yeniden yapılandırılmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Yeni baskılarda, kümülatif olarak, sonelerin en olası ifadeleri ve noktalama işaretlerine dair sorunlar büyük ölçüde çözülmüş olsalar bile sonelerdeki karakterlerin kimliği ve anlatılan olayların ardındaki gerçek kişilerin kimlikleri ve tarihi şartlarını belirleme girişimleri bir mutabakat noktasına ulaşamamıştır.

Benzer bir belirsizlik Shakespeare'in kimliği konusunda da geçerlidir. Sonelerde Shakespeare'in özel hayatına ilişkin ipuçları bulmak için okuma girişimleri de akamete mahkûmdur, çünkü hakkında hayatı, ölümü (sadece vasiyeti bilinmekte) ve ölümünden önceki kariyerine dair birtakım sathi gerçekler ve Londra'nın tiyatro sahnelerinde usta bir aktör olarak görünmesi dışında pek az şey bilinmektedir. Shakespeare'in hayatına ilişkin kanıtlanabilir tüm gerçekler, daktiloyle yazılmış, bir mektup kâğıdı boyutunda tek sayfada özetlenebilecek kadardan fazla değildir.

Dolayısıyla sonelerde tasvir edilen olguların Shakespeare'in manevi kimliğini anlattığını söyleyebilmek de mümkün değildir. Zira elimizde ne yazdığı bir mektup ne bir anı ya da günlük ne herhangi bir şey ya da bir kişi hakkında yaptığı bir açıklama kalmıştır. Kütüphanesinde hangi kitaplar olduğu dahi bilinmemektedir. Elde bir alışveriş listesi bile yoktur.

Yapabileceğimiz tek şey, soneleri bir lirik kurgu gibi, tek bir karakterin –yazar tarafından yaratılmış bir karakterin– yazdığı monologlar dizisi veya manzum hitaplar niyetine okumaktır. Ariel, Caliban, Julius Ceasar, Cleopatra, Antonius, Hamlet, Pericles vb. tiplerini yaratabilme yetisine sahip bir oyun yazarının şiirlerinde betimlediği karakterlerde, Romantik şairler gibi, sadece *benini* ortaya koyacak biçimde, tümüyle kişisel deneyimlerini kullanmış olduğunu düşünmek ne kadar sağlıklıdır?

Bizim burada yapmak istediğimiz Shakespeare'in sonelerini şair tarafından betimlenmiş olan ve *söyleyen* diye adlandırdığımız, Shakespeare'in kendisi olduğu oldukça kuşkulu bir tiptenin duygusal gerilimlerini ve şiirlere konu olan psikolojik deneyimlerini, mümkün olduğunca dikkatli bir şekilde, Türkçeye ve Türk okuruna söyleyebilmektir.

Sonelerle karşılaşan zihnin anlaşılma konusundaki en önemli handikapı *söyleyenin* adı konmuş bir karakter olarak elde olmayışı ve anlatılanların da süreklilik sağlayacak şekilde hikâye edilmiş, somutla paslaşan bir metin görüntüsü vermiyor olmasıdır. Shakespeare'i salt bir tiyatro yaratıcısı olarak görmeye alışkın zihinlere göre alışageldikleri tutarlı bir öykü anlatımına sahip olmasalar da on altıncı yüzyılın sonlarındaki sone sağanağının ardından gelen ve büyük bir şairin imzasını taşıyan olağan dışı ve üstün bir şiir dizinidir.

Çeviriyi yaparken, *Shakespeare'in Soneleri*'nin Folger Shakespeare Library bünyesinde Barbara A. Mowat ve Paul Wetstine tarafından biçimlenmiş metnini esas aldım. Söz konusu metni Victor Hugo'nun *Oeuvres complètes de W. Shakespeare* kitabının 15. cildindeki "Soneler" bölümündeki Fransızca çevirilerinden karşılaştırmalı olarak izledim, ayrıca Kenneth C. Bennet'in Lake Forest College yayınları arasından çıkmış 2007 tarihli *Threading Shakespeare's Sonnets* adlı yapıtına çok yerde ve özellikle açıklamalarda başvurdum ve Kim Suzy'nin *Shakespeare's Sonnets: A Shakescleare Translation* 11 Mayıs 2014 tarihli Litcharts sitesindeki çalışmasından destek aldım.¹

Bu çeviri ile, Türk okurlarının, ön yargılı yaklaşımlar ve bilgiye pek az dayanan entelektüel jargonlar dışında, Shakespeare'in Soneleri'nde ortaya konan bağların basit aşk şarkıları mı yoksa öğretici mısralar derlemesi mi ya da *insanlık durumu* üzerine kurgulanmış yaratıcı bir *dil ve zihin sanatı* olarak mı anlamlı olduğuna karar verebilmelerini kolaylaştırdığımı düşünüyorum.

Ali GÜNVAR

¹ Kim Suzy'nin Litcharts'daki adresini verdiği ve ikinci bir göz olarak inceleyip bana yardımcı olduğu için dostum, şair, çevirmen Cem Yavuz'a özel olarak teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ¹

Shakespeare'in Soneleri'nin Türkçeye ve Türk okurlarına yapabildiğimce ayrıntılı biçimde okunması çalışmasını bilgimin yettiği çerçeve içinde burada gerçekleştirdiğimi düşünüyorum. Ulaşmayı arzu ettiğim ciddiyet meselenin ele alınmasında yapay şairane yaklaşımların oluşturduğu çoğu kez anlam sapmalarıyla malul çevirilerden uzak, orijinal hassasiyetlerini mümkün olduğu kadar yitirmemiş, çağdaş Türk dilinde bir metin oluşturmak-tı. Ancak zaman zaman bazı daha eski dildeki kelimelerin ses ve anlamsal kapsamlılıklarından da yararlanmayı tabu olarak kabul etmedim. Dilimizin geleneksel kültürel strüktürünün getirdiği kültürel bağlamlardan da hâkim olduğum ölçüde yararlanmaya çalıştım. Bu çalışmalarım sonucunda ortaya çıkmış olan bu kitapta sürçülisan etmişsem şimdiden okurların affına sığınırım.

Shakespeare'in yazdığı sonelerin bütünü ile ilk defa karşılaşan sıradan bir Türk okuru, muhtemelen tahsil gördüğü okullarda sonelerden bir tanesini bile okumamıştır. Nerede kaldı yüz elli dört sonenin tamamını, sırasıyla ve yoğun biçimde incelesin ve bütünü hakkında tutarlı bir fikre sahip olsun... Kaldı ki ana dili İngilizce olanların bile çoğu tamamını okumamışlardır. Bugüne kadar Türkçede Prof. Dr. Talat Sait Halman dışında hiç kimse yüz elli dört sonenin tamamını çevirmemiştir.² Dolayısıyla *Shakespeare'in Soneleri* Türk okuru tarafından sırasıyla ve gereken yoğunlukla incelenmemiştir ve hiçbir edebiyat meraklısı Türk aydını, hatta İngiliz aydınları bile, *Shakespeare'in Soneleri*'nin bütünü hakkında tutarlı bir fikre sahip olduğunu söyleyemez.

Oysa bu şiirlerin, ilk soneden sonuncuya, çıkardığı sorular profesyonel edebiyatçılar için bile cevaplanması hayli zor sorulardır. Gerçekten sürekli bir hikâye var mıdır? Oyunlarda akıldan çıkmadan kalacak bir şekilde bulunan zengin ve canlı karakterlerden bu denli farklı olan, isimleri bilinme-

¹ Ön Söz bölümü Kenneth C. Bennett'in son derece kapsamlı ve sistematik bulduğumuz, *Threading Shakespeare's Sonnet* kitabının (2007) giriş yazısının bizim fikirlerimizin de katılımıyla artırılmış hâlidir.

² Prof. Talat Sait Halman'ın çevirileri ise kuşkusuz çok değerli olmakla birlikte, gerekli açıklamalardan yoksun olduğu için, bizim çalışmamız onun yaptığı ile mukayese edilmemelidir.

SONELER

1.

From fairest creatures we desire increase,
 That thereby beauty's rose might never die,
 But, as the ripper should by time decease,
 His tender heir might bear his memory.
 But thou, contracted to thine own bright eyes,
 Feed'st thy light's flame with self-substantial fuel,
 Making a famine where abundance lies,
 Thyself thy foe, to thy sweet self too cruel.
 Thou that art now the world's fresh ornament
 And only herald to the gaudy spring
 Within thine own bud buriest thy content
 And, tender churl, mak'st waste in niggarding.
 Pity the world, or else this glutton be—
 To eat the world's due, by the grave and thee.

1

çoğalsın¹ isteriz en zarif yaratıklar,
 hiç solmasın diye güzelliğin gülü,
 geçtikçe insan hayattan, olgun² ve vakur,
 müşfik vârisi taşır onun anısıyla ölümü.
 ama sen, sözleşmiş gibi, ısıltılı gözlerinin,
 bekâr kalıp yakar kavurursun güzelliğini,
 nerde bereket varsa kıtlığa çevirirsin,
 düşmansın kendine, reva değil nefse bu zulüm ki-
 -sensin şimdi *dünyanın* en yeni süsü,
 ve tek habercisi görkemli baharın,
 lakin gömüp kendine tomurcuğunun özünü,
 çıkırdım bir cimri misali boşa harcarsın.
 acı şu dünyaya, yoksa onun hak ettiği bir nimeti³
 tüketirsin kendinle kabir arasında, bir obur misali...

¹ İlk on yedi sone, zaman zaman, “Üreme Soneleri” diye anılır. Bu soneler, dünyada güzelliğin devam etmesi için, cinsel ilişkinin gerekliliğine vurgu yapar.

² Üreme güzelliğini anıştıran zirai imgeler ile bezeme güzelliğinin temsili olan çiçek imgeleri arasındaki paslaşma hâli soneler boyunca hep devam eder.

³ Bu imge bizi şiirin ilk mısrasına döndürür.

2.

When forty winters shall besiege thy brow
 And dig deep trenches in thy beauty's field,
 Thy youth's proud livery, so gazed on now,
 Will be a tattered weed of small worth held.
 Then being asked where all thy beauty lies,
 Where all the treasure of thy lusty days,
 To say within thine own deep-sunken eyes
 Were an all-eating shame and thriftless praise.
 How much more praise deserved thy beauty's use
 If thou couldst answer "This fair child of mine
 Shall sum my count and make my old excuse,"
 Proving his beauty by succession thine.
 This were to be new made when thou art old
 And see thy blood warm when thou feel'st it cold.

2.

kuşatınca alnını kırk yılın dayanılmaz ağırlığı
 ve derin yarıklar açınca güzelliğinin toprağında,
 şimdi göz dikilen gençliğinin mağrur kılığı,¹
 döner değersiz ve kurumuş yaban otlarına.
 o zaman güzelliğinin nerede olduğu sorulunca,
 ve nerede kaldığı o aşk ve iştah dolu günlerinin,
 iç geçirip dalgın, çökmüş gözleriyle² dünyana,
 hepsine yutucu bir ayıp, bir övgü israfı dersin.
 övgüsü daha da artar senin güzelliğinin
 eğer diyebilirsen “İşte bu güzel oğlum
 kapatır hesabımı³ ve öz'rümdür o benim,”
 ardın sıra sürdükçe güzelliğin, güzelliğinde onun.
 yaşlansan da yenilenir onda varlığın
 anlarsın sen soğurken ısındığını kanının.

¹ Orijinaldeki “livery-kılık, kıyafet” kelimesi, kişinin kimliğini belirleyen giyim tarzı anlamına gelir. Örneğin bir hizmetkârın giyimi onun efendisiyle ilişkisini gösterir.

² Burada bir kelime oyunu var; yaşlanan genç adamın gözleri derine çöker. O zaman da güzelliğin gözlerinde olduğunu söyleyerek, gayet akıllıca, gözleri güzel olmasa da güzelliği seçebildiğini ifade eder.

³ Genç bir adamın gelecekteki zürriyeti, tıpkı bir alındı belgesinin alışverişi gösterdiği gibi, güzelliğini boşa harcamadığını gösterir.

3.

Look in thy glass and tell the face thou viewest
 Now is the time that face should form another,
 Whose fresh repair if now thou not renewest,
 Thou dost beguile the world, unbless some mother.
 For where is she so fair whose uncreased womb
 Disdains the tillage of thy husbandry?
 Or who is he so fond will be the tomb
 Of his self-love, to stop posterity?
 Thou art thy mother's glass, and she in thee
 Calls back the lovely April of her prime;
 So thou through windows of thine age shalt see,
 Despite of wrinkles, this thy golden time.
 But if thou live remembered not to be,
 Die single, and thine image dies with thee.

3.

aynaya bak da söyle or'da gördüğün çehreye,
 geldi artık vakti onun bir benzerini yapmanın,
 ama yenilemezsen, onarıp yüzünü bir biçimde,
 bir anayı yomsuz kılar¹ ve dünyayı kandırırsın.
 var mıdır bir güzel kadın ki rahminin bakir tarlası
 dilemesin senin kocalığın² işlesin toprağını?
 ya kimdir o erkek ki çok önemseyip mezarını
 kendine duyduğu aşkla durdurur gelen kuşağı?
 sen aynasısın³ kendi ananın ve o çağırır sende
 muhteşem *nisanını* en güzel zamanlarının,
 ve görürsün kendi ömrünün pencerelerinde,⁴
 kırıksıklıklarına rağmen, altın çağını hayatının.
 eğer yaşarsan, hatırlanmazsa ismin bile
 yapayalnız öl, yitsin seninle birlikte hayalin de.

¹ Shakespeare çocuğu olmamasının bir kadını uğursuz yani kutsallıktan uzak kılacağını, bunun aksinin güzel bir çocuğa annelik etmek olduğunu söylüyor.

² “Husbandry-kocalık”, kelimesi cinsel anlamına ek olarak, zirai bir anlam da taşır. Bir toprağı ekilip biçilecek hâle getirmek demektir.

³ Bu imge yalnızca ilk mısradaki ayna ile değil aynı zamanda ilk sonedeki parlak gözlerle çift hâle gelen görünmeye de bağlanıyor.

⁴ Gözler vücudun pencereleri olarak görülmektedir.

4.

Unthrifty loveliness, why dost thou spend
 Upon thyself thy beauty's legacy?
 Nature's bequest gives nothing but doth lend,
 And being frank, she lends to those are free.
 Then, beauteous niggard, why dost thou abuse
 The bounteous largess given thee to give?
 Profitless usurer, why dost thou use
 So great a sum of sums yet canst not live?
 For, having traffic with thyself alone,
 Thou of thyself thy sweet self dost deceive.
 Then how, when nature calls thee to be gone,
 What acceptable audit canst thou leave?
 Thy unused beauty must be tombed with thee,
 Which used lives th' executor to be.

4.

müsrif nefaset, ne diye hep kendin için
 (zira tabiatın bahsettikleri hep ariyettir)
 harcar durursun mirasını¹ güzelliğinin?
 doğrusu tabiat cömert olanlara verir.²
 ey cimri dilber, nedendir bu suistimalin?
 dağıt diye verilmiştir sana bu cömert hediye.
 kârsız tefeci, kullanıyorsun,³ ama n' için
 bu büyük meblağı, kendini kandırarak böyle?
 zira sadece kendin ile sürüyor bunca aksata,
 kendin oyalıyorsun kendi güzelim varlığını.
 tabiat seni illettiğinde nihayet malum sona
 niye verirsin kabule şayan bir son hesabı?
 gömülsün seninle canların icracısı⁴ olası
 diye kullanılması gereken, boşuna alımlılığın!

¹ Mirasa vurgu genç erkeğin güzelliğini yalnızca kendine saklaması cimrilik imasıdır. Sone boyunca bir verme, alma, parayı israf etme söyleyişi sürüp gidiyor.

² Güzeli insanların çocukları da güzel olur.

³ “Kullanma” kelimesinin tekrarı bir tür kelime oyunudur. Hem finans hem de ziraatta tohumlamaya gönderme yapılmaktadır. Son mısradaki geçen geçen “unused beauty–boşuna alımlılık” ifadesiyle, bir anlamda, gencin kendisini mastürbasyonla tatmin etiği ima ediliyor.

⁴ “İcracı” olarak çevirdiğimiz “executor” kelimesi aynı zamanda “miras üzerinde icraat yapma yetkisi olan vâris ya da vasi” anlamını taşır. Burada miras güzelliğidir. Şair çocuk sahibi olarak kişinin ölümünden sonra mirasını kullanacak birinin dünyaya gelmesine vesile olmasını işaret etmektedir.